

POKUS O NOVÉ POŇATIE OSOBNOSNÝCH PRÁV JÁN CIRÁK

Fakulta práva, Paneurópska vysoká škola, Slovenská republika

Abstract in original language

Jedným z hlavných cieľov pripravovanej rekodifikácie - v podmienkach Slovenskej republiky je to osobitne aktuálne - je posilnenie vnútornej súdržnosti súkromného práva a uľahčenie jeho zrozumiteľnosti. Rekodifikácia prináša nielen nový koncepčný rámec základnej občianskoprávnej úpravy, ale vytvára aj úplne nový priestor na jej ďalšie rozšírenie či doplnenie, čím sa naznačuje aj budúci legislatívny vývoj v rámci obsahových limitov jednotlivých inštitútov všeobecného súkromného práva. Naznačené ciele majú podľa môjho názoru všeobecnú platnosť a mutatis mutandis ich možno aplikovať aj na menšie jednotky, t.j. aj na oblasti právnej regulácie, ktoré pokrývajú jednotlivé občianskoprávne inštitúty, úpravu osobnostného práva nevynímajúc. V tejto súvislosti je potrebné zdôrazniť, že sociálne tendencie vývoja osobnostného práva vedie vo všeobecnosti k čoraz rozmanitejšiemu okruhu predmetov jednotlivých čiastkových osobnostných práv, čo je okrem iného objektívne dané aj neraz často protirečivou projekciou výsledkov vedeckého a technického pokroku do sociálnej sféry.

Povahu obsahových novôt prinesie pripravovaný Občiansky zákonník najmä vymedzením podrobnejších podmienok úpravy a ochrany jednotlivých čiastkových osobnostných práv. V tomto smere však bude potrebné zväziť niektoré teoretické aj legislatívno-technické otázky. Oprávnenie domáhať sa posmrtnej ochrany sa zachová s tým, že dôjde k rozšíreniu aktívne legitimovaných osôb na osoby blízke. Tým sa vyriešia prípady, keď blízka osoba v prípade bezdetných osôb, resp. osôb, ktorým už zomreli rodičia nemohla uplatniť posmrtnú ochranu z dôvodov zachovania piety. Rovnako sa pripustí, aby „právo na ochranu osobnostného práva“ mohla uplatniť aj právnická osoba, za to za predpokladu, že zásah smerujúci voči osobnosti sa dotýka činnosti tohto človeka v právnickej osobe. Počas života dotknutej fyzickej osoby sa bude vyžadovať jej súhlas. Osnova rovnako určí, kedy sa súhlas vyžadovať nebude. V časti pojednávajúcej ohľadne dedičského práva pracovná skupina navrhuje, aby došlo k prechodu nároku na reľutárnu ako aj imateriálnu satisfakciu na dediča vtedy, ak bola poručiťom uplatnená za jeho života na súde, alebo bola pôvodcom neoprávneného zásahu uznaná. Nie je zrejme správne, že súčasný právny stav zvýhodňuje osobu, ktorá neoprávnené zasiahla do osobnostného práva tým, že de facto ťaží zo smrti poručiťa. Pri použití prejavov osobnej povahy so súhlasom osoby sa ráta s tým, že táto osoba bude môcť raz už daný súhlas odvolať. Odvolaním súhlasu nebude dotknutá jej eventuálna zodpovednosť za škodu. Rovnako sa uvažuje prevziať do právnej úpravy viaceré podnetov z konštantnej judikatúry, ktoré sa dotýkajú najmä rozlíšenia hraničných situácií medzi oprávnenými a neoprávnenými zásahmi do osobnostného práva.

Key words in original language

osobnostné právo; súkromné právo; kodifikácia súkromného práva; nový Občiansky zákonník

Abstract

The present article will focus on the planned recodification of the Slovak Civil Code, especially from the point of view of personal rights. The author will argue that the recodification work which takes place in the Slovak Republic will allow the legislator to focus on partial rights which are encompassed within the concept of personal rights and on their protection as well. The author will also endeavour to highlight some legal and technical questions which are connected hereto.

Keywords

Personal Rights; Private Law; Codification of Private Law; New Civil Code

Vážené dámy, vážení páni,

je pre mňa veľkou poctou, že som bol organizátormi VI. ročníka medzinárodnej konferencie „Dny práva 2012“ konanej v dňoch 14. a 15. 11. 2012 v Brne pozvaný ako čestný hosť a zároveň jeden z moderátorov sekcie, ktorá sa mimoriadne aktuálne zameriava na celú plejádu najnovších poznatkov súvisiacich s komplexnou reformou súkromného práva.

Česká republika a Slovenská republika sa v posledných dvoch desaťročiach pokúšali niekoľkokrát o kodifikáciu svojho súkromného práva. Dnes možno konštatovať, že v Českej republike bolo úspešne zavŕšené parlamentné prerokovanie osnovy kódexu, ktorý bol publikovaný ako zákon č. 89/2012 Sb. Nový český Občiansky zákonník (ďalej len NOZ) nadobudne účinnosť 1. januára 2014.¹ V Slovenskej republike v súčasnosti finišujú práce na paragrafovanom znení kódexu, ktoré sa opierajú o vládou schválený Legislatívny zámer kodifikácie súkromného práva.² S predložením vládneho návrhu slovenského Občianskeho zákonníka do Národnej rady Slovenskej republiky sa počíta začiatkom roku 2014.

S ohľadom na uvedené fakty sa napriek rozdielnym štádiám prípravy rád podelím so svojimi českými kolegami o ich skúsenosti z doterajších legislatívnych prác, pričom pozornosť zameriam na koncipovanie inštitútu osobnostného práva v novom zákonníku. Možno to pomôže pri slovenskej kodifikácii vyvarovať sa ďalších chýb, resp. zúročiť pri konečnom spracovaní návrhu dobré skúsenosti z krajiny, ktorá pri rekodifikácii vychádzala z rovnakého normatívneho základu doterajšej právnej úpravy.

---

¹ Pozri § 3081 NOZ

² Vláda SR schválila Legislatívny zámer kodifikácie súkromného práva uznesením č. 13 zo dňa 14. januára 2009. Text je dostupný na internetovej stránke Ministerstva spravodlivosti SR www.justice.gov.sk

1. Všeobecne sa uznáva, že osobnostné právo a jeho ochrana má v práve širokú relevanciu. Už tradične patrí táto problematika do verejného práva a preto viaceré tzv. subjektívne práva osobnostnej povahy sú bezpochyby svojou podstatou verejnými právami.

Napriek tomu zostáva ochrana osobnosti do značnej miery spoločným problémom vedy súkromného aj verejného práva a taktiež právnej filozofie.

V dogmatike práva sa od nepamäti traduje spor, či existuje len jediné právo osobnosti, alebo rozoznávame celý katalóg takýchto práv, t. j. či právom chránené záujmy týkajúce sa jednotlivých stránok osobnosti človeka ako je tomu tak pri osobnej slobode, integrite tela, zdravia, cti, mena, súkromia etc. možno teoreticky zhrnúť do podoby jediného subjektívneho osobnostného práva, alebo nám prichodí rozoznávať viacero subjektívnych práv osobnostnej povahy.

Teoretická a legislatívna konštrukcia zakotvenia tohto inštitútu v novom slovenskom Občianskom zákonníku sa na prvý pohľad javovo skôr prikláňa k rozoznávaniu viacerých subjektívnych práv osobnostných. Prejavuje sa to najmä v navrhovanom názve tejto časti kódexu, ktorá bude označená pojmom „Osobnostné práva a ich ochrana“ (pozri ďalej). Na strane druhej hlbší pohľad na celkovú legislatívno-technickú koncepciu úpravy tohto inštitútu napovedá, že ani nová právna úprava sa nevzdáva nazerania na tento inštitút v podobe jednotného kmeňového práva osobnostného, z ktorého sa odvodzujú jednotlivé stránky osobnosti človeka.³

Vyššie uvedené nenaráža ani na prevažujúce stanoviská vedy verejného práva, nakoľko osobitne najmä v práve ústavnom zaraďujú sa viaceré práva osobnostnej povahy medzi tzv. základné ľudské práva a slobody, garantované v ústavných normách a listinách.

V právno-filozofickej rovine sa traktujú osobnostné práva rozličným spôsobom. V stredoeurópskom právnom priestore sa historicky vzaté už vyše 200 rokov presadzuje pod vplyvom AGBG ich ponímanie v podobe tzv. vrodenných či prirodzených ľudských práv. Podľa tohto nazerania nemožno prirodzené ľudské právo späť s osobnosťou človeka ani nadobúdať ani stratiť, nakoľko je nerozlučne späté s prirodzenou ľudskou osobnosťou. Takýmto smerom sa podľa vzoru § 16 AGBG vydala nová česká kodifikácia súkromného práva.⁴

V náuke pozitívneho práva, ktoré sa javí ako určujúce pre novú slovenskú kodifikáciu súkromného práva, sa tento názor neuplatňuje už od 40. rokov minulého storočia. Š. Luby tieto práva totiž pokladá za také, ktoré možno nadobudnúť alebo stratiť právnymi úkonmi a najmä súdnymi a úradnými aktami. Podobné stanovisko zastáva aj nová osnova maďarského Občianskeho zákonníka.⁵

---

³ Tohto ponímania sa nevzdáva ani NOZ, nakoľko ustanovenie § 81 rozoznáva jednak osobnosť človeka v jeho celistvosti ako aj všetky jeho čiastkové prirodzené práva

⁴ Priam manifestom takého prístupu je § 19 ods. 1 NOZ, podľa ktorého „Každý človek má vrodené, už samotným rozumom a citom poznateľné prirodzené práva ...“ Rovnako sa ustanovuje že „zákon stanoví iba medze uplatňovania prirodzených práv človeka a spôsob ich ochrany“, (§ 19 ods. 1 druhá veta NOZ).

⁵ V návrhu maďarského Občianskeho zákonníka v tretej časti druhej knihy sa pri úprave Osobnostných práv v ustanovení § 2:42 ods. 1 výslovne uvádza, že „každý človek má právo na uplatnenie svojej osobnosti, suverenity v medziach zákona či osobnostných práv iných“.

Z civilistického hľadiska preto bude ustanovené – v súlade s pozitivistickým nazeraním - že každý je povinný počínať si tak, aby v medziach zákona či osobnostných práv iných, nedochádzalo k ohrozeniu alebo porušeniu fyzickej a psychomorálnej integrity osobnosti, jej slobodného rozvoja a spoločenského uplatnenia.

2. Ako už bolo povedané, osobnostné právo a jeho jednotlivé stránky sú chránené celým právnym poriadkom. Základom súkromnoprávnej ochrany zostáva aj po kodifikácii v oboch krajinách naďalej nový Občiansky zákonník. Ochrana prostriedkami občianskeho práva sa bude vzťahovať jednak na osobnosť fyzickej osoby a jednak na príkladmo uvedené jednotlivé stránky osobnosti človeka, najmä život a zdravie, česť, ľudskú dôstojnosť, osobné súkromie, osobnú sloboda, meno a priezvisko, prejavy osobnej povahy ako aj právo žiť v priaznivom životnom prostredí.

Zákon nemôže upraviť všetky stránky a atribúty súvisiace s právom chráneným záujmom na rešpektovaní osobnosti človeka, ale sústredí sa na precizovanie pravidiel vymedzujúcich hranice a medze uplatňovania osobnostných práv vrátane špeciálny občianskoprávných prostriedkov ich ochrany.

Pri ich koncipovaní sa dôsledne vychádza z charakteristických znakov a povahy týchto práv, ktorá je v teórii⁶ vymedzená nasledovne:

- a) ide o subjektívne práva absolútnej povahy a preto sú účinné voči každému,
- b) ide o práva nie majetkovej ale nanajvýš osobnej povahy (osobnostné práva), ktorých sa v zásade nemožno vzdať a nemožno ich ani scudziť. Obmedzenia týchto práv nesmú odporovať zákonu alebo dobrým mravom, pokiaľ sú prameňom majetkových práv,
- c) z dôvodu piety sa možno domáhať ich ochrany prostriedkami občianskeho práva aj po smrti človeka,
- d) ochrany sa možno domáhať len voči takým zásahom do osobnostných práv, ktoré sú objektívne spôsobilé privodiť ujmu na osobnosti ako celku,
- e) osobnostné právo bude považované aj naďalej za právo nepremlčateľné, avšak slovenská právna úprava pripustí, aby sa ochrana poskytovaná prostriedkami občianskeho práva pri uplatnení žaloby na súde viazala na plynutie všeobecnej (štvorročnej) premlčacej lehoty, ktorá začne plynúť od momentu protiprávneho zásahu do osobnostných práv.⁷

3. Osobnostné právo - niekedy v teórii označované aj ako právo späť s osobnosťou človeka - tvorí integrálnu súčasť občianskeho práva a tým aj časť širšieho súkromného práva vôbec. Kodifikácia plne rešpektuje, že právna teória, legislatíva ako aj prax v súčasnom období celkom jednotne uznáva politický, právny, teoretický i praktický význam týchto práv, ich zaradenie do systému

---

⁶ K teoretickému vymedzeniu a pojmovým znakom práv spätých s osobnosťou človeka pozri napr. Cirák, J. – Ficová, S. Občianske právo. Všeobecná časť. 1. Vydanie. Heureka: Šamorín, 2007, s. 280 a naśl.

⁷ V rámci novej úpravy premlčania subjektívnych osobnostných práv sa výslovne zakotví, že osobnostné a osobné práva sa nepremlčujú. Právo domáhať sa ich ochrany sa však premlčí, a to uplynutím štyroch rokov od neoprávneného zásahu do týchto práv.

občianskeho práva ako aj nevyhnutnosť ich komplexnej úpravy a ochrany špecifickými prostriedkami občianskeho práva, a to priamo v základnom občianskoprávnom predpise - Občianskom zákonníku.

Ideovo návrh vecného zámeru dôsledne rešpektuje pozitivisticky a sociologicky orientovaný koncept rekodifikácie zdôrazňujúci rozhodujúci význam slobodného rozvoja a rešpektovania fyzickej a psychomorálnej integrity človeka vrátane súkromnoprávných pomerov. Novo koncipovaná úprava zaradená do všeobecnej časti Občianskeho zákonníka chápe osobnosť človeka a jeho subjektívne osobnostného právo nielen ako dôsledok existencie právnej subjektivity fyzickej osoby, ale opačne, právna subjektivita je poňatá a odvíja sa z existencie osobnosti človeka. Pripravovaná osnova všeobecne, najmä však všeobecná časť nového kódexu osobitne nadobúda v tomto smere výrazný antropocentrický charakter. Osnova v súlade s medzinárodnými a európskymi dohovormi dôsledne sleduje cieľ zákonnej garancie dôstojnosti ľudskej osobnosti, ako jedného zo základných ľudských práv (porovnaj napr. generálnu klauzulu čl. 1 Charty základných ľudských práv Európskej únie z Nice, ktorá sa prostredníctvom čl. 6 stáva súčasťou Lisabonskej zmluvy, ktorou sa mení a dopĺňa Zmluva o Európskej únii, Všeobecnú deklaráciu OSN o ľudských právach z roku 1948, Európsky dohovor o ľudských právach a slobodách publikovaný pod č. 209/1992 Zb.). Popri ústavnom a medzinárodnoprávnom rešpektovaní absolútnej hodnoty osobnosti v pripravovanom kódexe sa tak rozvádza aj v oblasti tzv. „jednoduchého“ práva (rozumejme tým občianskeho práva) jedno zo základných ľudských práv pôsobiace v modernej spoločnosti ako jedna z jej regulatívnych ideí.

4. Legislatívny zámer kodifikácie v SR vychádza z dôslednej analýzy doterajšej právnej úpravy. Jej ťažisko pokiaľ ide o platnú právnu úpravu sa nachádza v prvej časti druhej hlavy Občianskeho zákonníka pod názvom "Ochrana osobnosti".⁸ Občiansky zákonník z roku 1964 priniesol kvalitatívnu zmenu v oblasti úpravy a ochrany osobnostných práv. Po prvýkrát v histórii nášho občianskeho práva totiž došlo k zakotveniu úpravy osobnostného práva s demonštratívnym výpočtom jednotlivých osobnostných práv v základnom občianskoprávnom kódexe.

Význam tejto úpravy spočíva predovšetkým v tom, že osobnostné právo ako jednotné kmeňové právo s ktorého prameňa jednotlivé čiastkové osobnostné práva, resp. stránky osobnosti sa implicitne, t.j. prostredníctvom práva na ochranu osobnosti stali integrálnou súčasťou predmetu občianskeho práva. Pravda, v minulosti, spoločenská a aj súdna prax ukázali, že v podmienkach prevládajúceho administratívno-direktívneho riadenia spoločenských procesov a podcenenia významu občianskeho práva sa právo na ochranu osobnosti zakotvené v Občianskom zákonníku často stávalo ochranou viac či menej formálne deklarovanou. Rovnako treba otvorene priznať, že v ponímaní všeobecných, najmä však špeciálnych prostriedkov ochrany, dlhé roky nepripúšťajúcich priznanie peňažnej formy satisfakcie nemajetkovej ujmy, sa občania

---

⁸ Konkrétne sa jedná o ustanovenia § 11 - 16 OZ.

ochrany osobnosti v mnohých prípadoch ani nedovoľovali, a inštitút ochrany osobnosti sa v súdnej praxi počas existencie socialistického občianskeho práva výraznejšie neprejavil (výnimku tvorili roky 1968 a 1969 späť s procesmi tzv. rehabilitácií). Zrejme aj z týchto dôvodov sa nevenovala pozornosť oživeniu problematiky ochrany osobnosti pomerne rozsiahla novelizácia Občianskeho zákonníka z roku 1982 (zákon č. 131/1982 Zb.) ktorá sa v prvom rade sústredila na odstránenie problémov, s ktorými sa s ťažkosťami vysporadúvala súdna prax.

Radikálne spoločenské premeny v Česko-Slovensku po 17. novembri 1989 neobišli ani sféru základnej občianskoprávnej úpravy týkajúcej sa „ochrany osobnosti“. Kým vo sfére úpravy majetkových vzťahov sa základné problémy občianskoprávnej úpravy riešili - s ohľadom na rozsah zmien - s určitým časovým odstupom tzv. veľkou novelou Občianskeho zákonníka prijatou v závere roku 1991 (zákon č. 509/1991 Zb.), v oblasti úpravy a ochrany osobnostného práva bolo pre dynamiku spoločenských zmien príznačné, že už zákonom č. 87/1990 Zb. z 28.03.1990 sa novelizovaný § 13 OZ priklonil aj k možnosti poskytnutia materiálnej (t.j. peňažnej) satisfakcie, ktorá významným spôsobom prehĺbila a rozšírila špeciálne občianskoprávne prostriedky súdnej ochrany osobnosti .

S odstupom času možno konštatovať, že spôsob legislatívneho riešenia úpravy a ochrany osobnostných práv v platnom Občianskom zákonníku spolu s rozvíjajúcou sa judikatúrou slovenských a európskych súdov sa postupne stal napriek viacerým excesom základom pre vytváranie právnej istoty a stability postavenia občanov v tejto nepochybne významnej oblasti všeobecného súkromného práva.

5. Naše prvotné úvahy de lege ferenda týkajúce sa rekodifikácie smerujú k systematickému zaradeniu inštitútu občianskoprávnej úpravy a ochrany osobných osobnostných práv v kódexe súkromného práva a k odôvodneniu zmeny názvu tohto inštitútu.

Podobne ako v Návrhu slovenského Občianskeho zákonníka z roku 1998, sa úprava osobnostného práva a jeho ochrany systematicky zaraďuje do I. časti Občianskeho zákonníka, teda do rámca jeho všeobecných ustanovení. Opúšťa sa tak systematické zaradenie tohto inštitútu obsiahnuté v bývalom rekodifikačnom výstupe, ktorý bol sprístupnený aj pre potreby odbornej verejnosti v podobe vecného zámeru kódexu z roku 2002. Tento zaraďoval problematiku osobnostného práva spolu s úpravou osobnomajetkových práv, t. j. práva duševného vlastníctva do samostatnej časti, teda mimo rámca všeobecných ustanovení. Z hľadiska systematického zaradenia tohto inštitútu ide v súčasnom legislatívnom zámere o obdobné riešenie, aké sa zvolilo aj v prípade návrhu nového civilného kódexu v Českej republike. Systematické zaradenie tohto inštitútu do všeobecnej časti Občianskeho zákonníka možno považovať - aj s ohľadom na jeho súčasné miesto v systematike zákonníka - za legislatívny prístup poplatný doterajšej legislatívnej tradícii. Pri zamýšľanej integrácii podstatnej časti matérie súkromného práva, vrátane osobnostnoprávnej problematiky v Občianskom zákonníku možno takéto systémové riešenie z

filozofického a teoretického hľadiska, ako aj z hľadiska praktickej potreby prehľadnosti, zrozumiteľnosti a jednoduchosti novej súkromnoprávnej úpravy prinajmenšom považovať za vyhovujúce, vychádzajúce z našej tradície, na ktoré je prax už zvyknutá a ktoré nevyvoláva ani v teórii zásadné pochybnosti. Naproti nemožno nevidieť, že v zahraničí existujú legislatívne riešenia ako aj teoretické názory, ktoré opustili myšlienku tradičnej všeobecnej časti civilných kódexov a ktoré problematiku osobnostných práv a ich ochrany systematicky zaraďujú buď do úvodných ustanovení, resp. do samostatných častí civilných kódexov. Tak napr. v holandskom Občianskom zákonníku – jednom z najvýznamnejších zákonodarných diel XX. storočia - integrujúcom v jednotlivých svojich častiach (knihách) všetky podstatné súčasti súkromného práva - sa problematika osobnostného práva spolu s úpravou rodinného práva zaraďuje do samostatnej druhej knihy zákonníka. Takéto riešenie resp. riešenia mimo rámca všeobecnej časti kódexu slovenský zákonodarca neprevzal do svojho legislatívneho zámeru. Osobnostné právo a jeho ochrana budú koncipované v rámci úpravy statusu fyzických osôb.⁹

6. Pokiaľ ide o všeobecnú predstavu týkajúcu sa obsahu novej právnej úpravy, je nepochybné, že pôjde okrem nového názvu tohto inštitútu aj o väčší počet jeho ustanovení oproti doterajšiemu počtu (§§ 11 až 16). Základná občianskoprávna úprava týchto otázok bude z obsahového hľadiska oveľa širšia, konkrétnejšia a hlbšia. Celkovo sa ráta s cca 30 novými ustanoveniami. Pravda, v daných súvislostiach nejde len o kvantitatívny nárast jednotlivých ustanovení. Na rozdiel od doterajšej právnej úpravy sa v novom Občianskom zákonníku dôsledne rozlíši (podobne ako je tomu tak pri ostatných subjektívnych právach) jednak samotné osobnostné právo a jednak právo na jeho ochranu.

Rozdiel medzi oboma je podstatný. Osobnostné právo vrátane jeho jednotlivých stránok je subjektívnym právom absolútnej povahy, ktoré pôsobí erga omnes, t.j. voči neobmedzenému, resp. neurčitému okruhu ostatných subjektov. Toto absolútne právo sa relativizuje až tým, že bolo porušené resp. ohrozené. Až potom, následne vznikne relatívny zodpovednostný právny vzťah sekundárnej povahy medzi oprávneným nositeľom subjektívneho osobnostného práva na jednej strane a pôvodcom zásahu, ktorý porušil osobnostné právo na strane druhej.

Právo na ochranu osobnosti, t.j. právo na ochranu osobnostného práva je – s teoreticky málo významným prípadom svojpomoci podľa § 6 OZ – právo, ktoré má každá fyzická osoba voči štátu. Z uvedeného je preto zrejmé, že správanie sa rušiace osobnostné právo je zásahom do tohto práva samotného a nie zásahom do práva na jeho ochranu. Zásahom do práva na ochranu osobnosti by bolo, ak by niekto rušil proces poskytnutia tejto ochrany alebo ak by tomu, do práva ktorého bolo neoprávnene zasiahnuté, bránil v tom, aby sa ochrany domáhal a pod. Preto sa upustí od doterajšieho označenia marginálnej rubriky "Ochrana osobnosti", ktoré sa nahradí označením „Osobnostné práva a ich ochrana“.

---

⁹ Nová úprava v NOZ sa sústreďuje tiež do všeobecnej časti, konkrétne sa jedná o ustanovenia §§ 81 až 117.

7. Legislatívno-technické a čiastočne aj obsahové vykonanie inštitútu osobnostných práv sa bude v návrhu nového slovenského Občianskeho zákonníka sčasti opierať o základ doterajšej právnej úpravy osobnosti, nakoľko ide o úpravu, ktorá sa najmä po zmenách vykonaných už spomínanou novelou Občianskeho zákonníka z roku 1990 v zásade osvedčila. Niet preto zásadnejšieho dôvodu radikálne zmeniť jej architektúru a vnútornú štruktúru. Obsahovo ju však bude potrebné naplniť novým obsahom a rozsahom. V základnej štruktúre sa v konkrétnostiach bude deliť na všeobecné ustanovenia a osobitné ustanovenia. V rámci úpravy všeobecných ustanovení sa vymedzí samotné osobnostné právo v nasledovných súvislostiach:

a) v podobe generálnej klauzuly s demonštratívnym výpočtom v súčasnom období vývoja spoločnosti najtypickejších, čiastkových osobnostných práv, zodpovedajúci súčasnému stavu poznania a spoločenským potrebám.

b) v podobe jednotlivých osobnostných práv vrátane pravidiel poskytnutia ochrany vo vzťahu k čiastkovým osobnostným právam,

c) ustanovia sa obmedzenia osobnostného práva, a napokon

d) vypočítajú sa špeciálne občianskoprávne prostriedky ochrany osobnosti pre prípady neoprávnených zásahov, ktoré sú spôsobilé tieto práva ohroziť, prípadne tieto práva priamo porušiť.

8. Legislatívny zámer ako aj nová česká kodifikácia prinášajú viaceré nové podnety. Preto sa počíta s rozšírením a spresnením celého katalógu čiastkových osobnostných práv. Jednotlivé kategórie čiastkových osobnostných práv v sebe zahŕňajú práva rôzneho charakteru a rôzneho spoločenského významu i rôznej dôležitosti pre oprávnený subjekt (tak napr. právo na život a zdravie na jednej strane a právo na podobizeň na strane druhej). Jedná sa preto o čiastkové osobnostné práva vyvierajúce z integrity osobnosti ako celku, ktoré sa navzájom podobajú svojou právnou štruktúrou a pojmovými znakmi, ale zároveň sa ako také od seba podstatne líšia svojim praktickým, pôsobením.

Jednotlivé osobnostné práva v súlade s poznatkami teórie budú vymedzené a klasifikované ako práva spočívajúce v záujmoch, resp. právom chránených záujmoch na živote a zdraví (najmä telesná integrita, pracovná sila, schopnosť pracovať), označení človeka (meno, priezvisko, pseudonym, hlas, podoba), jeho spoločenskej vážnosti (česť, dôstojnosť, dobrá povesť), občianskej slobode a rovnosti (obydlie, listové tajomstvo, šírenie informácií, prepravovanie správ, a pod.), súkromnom živote (intímnej sféra, rodinný život), osobnej slobode (fyzické násilie, psychické násilie, sloboda pohybu a pobytu).

Tento výpočet však nie je vyčerpávajúci a nie je ani vymedzením pojmu osobnostného práva ich výpočtom. Napriek tomu ide o výpočet typický, ktorý dovoľuje konštatovať, že v prípade akceptácie legislatívneho zámeru zo strany odbornej verejnosti sa vytvorí nová legislatívna situácia, že hlavným prameňom súkromného práva, pokiaľ pôjde o osobnostné právo sa stane Občiansky zákonník.

S ohľadom na demonštratívny výpočet jednotlivých čiastkových osobnostných práv možno s poukazom na Ústavu a Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „Dohovor“) usúdiť, že do rámca jednotného kmeňového osobnostného práva budeme zaraďovať aj právo fyzickej osoby na priaznivé životné prostredie. Vede nás k tomu judikatúra Európskeho súdu pre ľudské práva, podľa ktorej samotná skutočnosť, že životné prostredie patrí k tzv. verejným statkom (hodnotám) ešte a priori nevylučuje existenciu súkromného práva osobnostnej povahy na ochranu priaznivého životného prostredia, a to najmä voči najrôznejším druhom škodlivých imisií.¹⁰ Má sa teda za to, že ochrana osobného súkromia sa rozširuje i na ochranu pred nepriaznivými účinkami emisií rôzneho druhu, ktoré v konečnom dôsledku svojimi priamymi a bezprostrednými účinkami poškodzujú súkromný a rodinný život a zbavujú ich možnosti pokojného užívania zdravého obydlija a narušujú tiež celkové blaho fyzických osôb.

Rovnako v judikatúre ponovembrového obdobia¹¹ nachádzame rozširujúce výklady práva na osobné súkromie, ktorý pripúšťa, aby neoprávnený zásah do telesnej integrity (života) jedného človeka objektívne spôsobil neoprávnený zásah do práva na osobné súkromie druhej osoby a v dôsledku toho aj k uloženiu peňažnej satisfakcie podľa § 13 ods. 1 a 2 OZ na prospech tejto druhej osoby. Súd odôvodnil svoje rozhodnutie tým, že medzi oboma osobami existovali úzke a pevné sociálne, kultúrne, citové a mravné vzťahy a ďalej, že takto vzniknutá nemajetková ujma v značnej miere znižuje dôstojnosť a vážnosť druhej osoby v spoločnosti. Rovnako Dohovor s poukazom na článok 8 ods. 1 obsahuje záver, že „rešpektovanie súkromného života v sebe zahŕňa do určitej miery aj právo na vytváranie a rozvíjanie sociálnych vzťahov s ďalšími ľudskými bytosťami. Súčasťou súkromného života je preto tiež rodinný život zahŕňajúci i vzťahy medzi blízkymi príbuznými, a to vtedy, ak súčasťou rodinného života nie sú výlučne sociálne a materiálne vzťahy, ale tiež záujmy materiálnej povahy (napr. vyživovacia povinnosť).

9. Prv ako spomenieme niektoré obsahové novoty, chceme v stručnosti poukázať na niektoré nové prístupy dotýkajúce sa celej kodifikácie, t. j. prístupy, ktoré presahujú rámec inštitútu osobnostných práv, avšak ktoré majú základnú dôležitosť pre pochopenie povahy, podstaty a celkovej charakteristiky novej právnej úpravy. Sú to v prvom rade - nakoľko sa jedná o kodifikáciu - viaceré otázky systémového prístupu v návrhu vecného zámeru s dosahom na osobnostnoprávnu problematiku. V konkrétnosti máme na mysli jednak otázky spojené s právnou povahou osobnostného práva resp. jednotlivých čiastkových osobných práv ako právnych predmetov a jednak odlíšenie predpokladov občianskoprávnej zodpovednosti pri zásahoch do osobnostného práva od predpokladov iných druhov zodpovednosti a to tak v rámci občianskeho práva ako aj v širšom rámci presahujúceho všeobecné súkromné právo.

¹⁰ Porovnaj napr. rozhodnutia Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci *López Ostra versus Španielsko* z roku 1993 alebo vec *Guerra a spol. versus Taliansko* z roku 1998, rovnako aj čl. 37 Charty základných ľudských práv Európskej únie.

¹¹ Pozri napr. rozhodnutie KS v Ostrave sp. zn. 23 C 52/96

Návrh vecného zámeru s prihliadnutím k niektorým novším zahraničným úpravám rozširuje pojem veci a opúšťa tak materialistické hľadisko druhej polovici 19. storočia, ktoré sa u nás presadilo v r. 1950, a to čiastočne nepriamo pod vplyvom nemeckého práva, ktoré v tomto ohľade ovplyvnilo pre nás určujúce nazeranie sovietskej právnej vedy. Napriek neustálej kritike tohto úzkeho pojmového vymedzenia veci sa v dogmatike súkromného práva presadilo a zachovalo až do súčasnosti.

Nové, širšie vymedzenie pojmu veci vychádza z rozlišovania vecí hmotných a nehmotných (napr. predmety spadajúce do kategórií priemyslového a iného duševného vlastníctva, zaknihovaných cenných papierov, akcií, investičných kupónov, swapov, forwardov a pod.). Treba vziať do úvahy, že rôzne špeciálne zákony prelomili túto tradičnú civilistickú dogmu, podľa ktorej môžu byť vo vlastníctve len veci hmotné: napr. zákon o ochranných známkach, zákon o priemyslových vzoroch, obchodný zákonník a ďalšie.

Vec v právnom zmysle Legislatívny zámer vymedzuje aj s ohľadom na povahu osobnostného práva (všeobecnosť, výlučnosť, absolútna povaha a nepremlčateľnosť osobnostného práva), a to prostredníctvom negatívneho vymedzenia. V prvom rade sa ustanovuje, že ľudské telo a časti ľudského tela nie sú vecami. To platí aj vtedy, ak sú od ľudského tela oddelené. Z uvedeného vyplýva, že vecou nie je ani človek, ani jeho mŕtve ľudské telo a ani časti ľudského tela. V danom smere zákonné ustanovenia dotýkajúce sa vecí nebude možné v týchto prípadoch aplikovať. Pokiaľ by išlo o dovoľené dispozície s ľudským telom, resp. jeho časti eventuálne s mŕtvym ľudským telom, tieto upraví osobitný predpis.

Zásada, že sa ochrana osobnosti vzťahuje i na telo mŕtveho človeka, je doktrinárne uznávaná už dlhšie. Mŕtve ľudské telo sa preto považuje za integrálnu súčasť osobnosti človeka, a to až do doby, pokiaľ sú telesné pozostatky človeka individualizovateľné. Napriek tomuto správne názoru, ktorý však výslovne formulovaný v doterajšej právnej úprave nebol,¹² sa legislatívny zámer prikláňa k jasnému vyjadreniu tohto pravidla v tomto zmysle.

Otvorenou otázkou v tomto smere zostáva, či priamo do Občianskeho zákonníka nezakotviť tiež právo na rešpektovanie vôle fyzickej osoby na také otázky, ako je určenie spôsobu ako má byť pochovaný a či má byť po jeho smrti telo pitvané alebo nie. Samozrejme aj v týchto prípadoch by všeobecný občianskoprávny predpis nevylučoval uplatnenie osobitných pravidiel vyplývajúcich z predpisov verejného práva ohľadne vykonania pitvy z hľadiska policajného resp. zdravotného. V Slovenskej republike na rozdiel od novej českej úpravy kódexu prevláda v rekodifikačnej komisii názor, že spoločenská prax sa nedomáha, aby úprava takých otázok ako je nakladanie s telom mŕtveho, či stanovenie postupnosti osôb smerodajné pre rozhodnutie o pohrebe, či použitie tela na lekárske a vedeckovýskumné účely boli vyňaté z osobitných predpisov a zahrnuté do kódexu.¹³

¹² Takéto pravidlo však nenachádzame ani v novej českej osnove kódexu.

¹³ Podľa ustanovení §§ 113 až 117 NOZ sa upravujú tieto stránky ako otázky ochrany ľudského tela po smrti človeka.

Druhou koncepčnou otázkou sa javí celkové poňatie zodpovednostného systému novej civilnej kodifikácie všeobecného súkromného práva a miesto občianskoprávnej zodpovednosti za zásahy do osobnostných práv v nej a to v najširšom slova zmysle. Máme na mysli predovšetkým presné odlišenie jednotlivých predpokladov zodpovednosti za ohrozenie resp. porušenie osobnostných práv od iných druhov právnej zodpovednosti. Občianskoprávna zodpovednosť za nemajetkovú ujmu pri zásahoch do osobnostného práva bola, je a zostáva aj pre zámery rekodifikácie dôsledne chápaná ako prísna objektívna zodpovednosť. Rovnako prostriedky ochrany osobnosti (žaloba reštitučná, negatívna či satisfakčná) sa nepremlčujú, nakoľko imanentným znakom celej skupiny týchto práv, je ich nepremlčateľnosť.

V súvislosti s pripravovanou rekodifikáciou legislatívny zámer aj v našich podmienkach uvažuje o širšom vymedzení ponímania škody, ktoré by malo zahrňovať i širšie možnosti nápravy imateriálnej ujmy, dnes obmedzenej iba na jednorazovú nápravu vytrpených bolestí a sťaženie spoločenského uplatnenia. Tieto nové moderné vývojové trendy sa majú v súlade so zámerom v jednotlivostiach premietnuť najmä v doplnení základnej občianskoprávnej úpravy aj o náhradu škody pri osobnej ujme na živote, telesnej integrite, ľudskej dôstojnosti, ďalej o náhradu škody počatého, ale nenarodeného dieťaťa, duševné útrapy a pod.

V tejto súvislosti chcem upozorniť, že nový český kódex neprevzal konštrukciu súčasného § 444 OZ zavedenú zákonom 47/2004 Sb., ktorá v prípade usmrtenia priznáva taxatívne vymedzeným osobám presne určené jednorazové odškodnenie (manželovi a deťom každému po 240 000, Kč, rodičom 85 000,- Kč, súrodencom 175 000,- Kč a blízkej osobe 240 000,- Kč). Z uvedeného vyplýva, že pri uvažovanom rozšírení doterajšieho pojmu škody má v platnom zákone pozostalá osoba nárok na takto vzniknutú nemajetkovú ujmu na odškodnenie, a to odškodnenie jednorazové bez akéhokoľvek dokazovania. Nový český kódex tieto otázky vyriešil novým spôsobom. Úprava špeciálnych prostriedkov osobnostných práv sa zúžila vo všeobecnej časti výslovne len na žalobu reštitučnú a negatívnu.¹⁴ Satisfakčná žaloba vrátane peňažnej satisfakcie sa po novom chápe výlučne ako prostriedok náhrady škody za ujmu na prirodzených právach človeka a preto je spolu s ostatnými záväzkami z deliktov systematicky upravená v ustanoveniach §§ 2956 až 2968 NOZ.

Slovenská právna úprava s takýmto riešením nepočíta. Zároveň však vzniká otázka či takéto, alebo povahou podobné špeciálne odškodnenie (napr. strata radosti zo zmarenej dovolenky) vylučuje z dôvodu potencionálnych duplicit konzumáciu nároku na nemajetkovú ujmu v peniazoch podľa § 13 ods. 2 a 3 OZ. Náhrada škody je pritom vystavaná z pohľadu občianskoprávneho zodpovednostného systému ako zodpovednosť za zavinenie, pričom nároky z titulu odškodnenia sa v dôsledku ich chápania premlčujú rovnako ako ostatné majetkové ujmy. Domnievame sa, že v prípade

---

¹⁴ Pozri § 82 ods. 1 NOZ

novej právnej úpravy, by sme mali mať za to, že prípadná náhrada škody v podobe špeciálneho odškodnenia konzumuje eventuálnu možnosť domáhať sa náhrady nemajetkovej ujmy v peniazoch prostredníctvom peňažnej satisfakcie v rámci ochrany toho – ktorého osobnostného práva. Zároveň predložený legislatívny zámer preferuje modernizáciu platnej úpravy náhrady škody v tom smere, že navrhuje zrušiť obmedzenie zvýšenia náhrady za vytrpené bolesti a za sťaženie spoločenského uplatnenia.

10. Legislatívny zámer zachováva celkové poňatie prelínania sa a dopĺňania sa horizontálnej aj vertikálnej integrácie prostriedkov ochrany, t. j. súkromnoprávnej ako aj verejnoprávnej úpravy. Tam, kde ide o prípady širšej spoločenskej relevancie jednotlivých osobnostných práv, sa v záujme komplexnej právnej ochrany osobnostného práva pripúšťa kumulácia občianskoprávných prostriedkov ochrany spolu s využitím prostriedkov verejnoprávných odvetví (napr. pri riešení týchto otázok v oblasti zdravotníckej a kuratívnej starostlivosti, v oblasti ochrany osobných údajov – tzv. citlivé oblasti ako zdravotný stav, politické, náboženské presvedčenie, zásahy do osobného súkromia pri odpočúvaní, trestné činy proti životu, dôstojnosti človeka a pod.

Pokiaľ ide o koncepciu horizontálnej integrácie súkromnoprávných podmienok ochrany a to najmä vo vzťahu k doplnkom súkromnoprávnej úpravy, ktoré doteraz existujú a sú upravené mimo rámca Občianskeho zákonníka (tak napr. otázky vymedzenia hraníc kritiky, inštitút opravy nepravdivých a pravdu skresľujúcich údajov, právo na odpoveď a právo na dodatočné oznámenie, ktoré obsahuje nový tlačový zákon a zákony upravujúce prevádzkovanie televízneho a rozhlasového vysielania, ďalej ochrana pracovnej cti a dôstojnosti zamestnancov v pracovnom práve prostredníctvom vydávania pracovných posudkov, potvrdení o zamestnaní, zákaz sexuálneho obťažovania a pod.), tak legislatívny zámer zachováva súčasný stav a väčšinou ponecháva úpravu týchto často veľmi špecifických prostriedkov ochrany osobnosti mimo rámca základnej občianskoprávnej úpravy.

S ohľadom na obmedzenosť príspevku si nemôžeme zložitost' systémového prístupu horizontálnej a vertikálnej integrácie úpravy osobnostného práva v tejto oblasti právnej regulácie bližšie demonštrovať. Napriek tomu sa domnievame, že z filozofického, ako aj teoretického hľadiska, rovnako aj z hľadiska praktických potrieb stojí za úvahu, aby základná hmotnoprávna úprava týchto nepochybne mimoriadne závažných hodnôt osobnosti človeka bola zakomponovaná priamo v Občianskom zákonníku a až potom boli podrobnejšie upravené súvisiace otázky spolu s nadväzujúcou verejnoprávnou problematikou v osobitných predpisoch.

V tejto súvislosti sa zachová možnosť kumulácie jednotlivých prostriedkov ochrany osobnostných práv vzhľadom na to, že osobnostné právo a jeho jednotlivé stránky majú v súčasnom právnom vyjadrení širokú právnu relevanciu. Preto nie je vylúčené, aby sa občianskoprávne prostriedky ochrany osobnosti kumulovali v prípade neoprávnených zásahov s inými špeciálnymi prostriedkami ochrany

(napr. právo na náhradu škody, právo na opravu, právo na odpoveď podľa tlačového zákona, trestný čin ohovárania a pod.).

V prípade takéhoto systémového prístupu v rámci rekodifikácie je možné úspešne sa v celej šírke vyrovnáť aj s požiadavkami rozsahu právnej ochrany, jej prehľadnosti, jasnosti a zrozumiteľnosti.

11. Povahu obsahových novôt prinesie pripravovaný Občiansky zákonník najmä vymedzením podrobnejších podmienok úpravy a ochrany jednotlivých čiastkových osobnostných práv. V tomto smere však bude potrebné zvážiť niektoré teoretické aj legislatívno-technické otázky, s ktorými sa budeme musieť ešte dôsledne vyporiadať. Pokiaľ uvažujeme o niektorých obsahových novotách, pôjde najmä o tieto:

a) Úprava špeciálnych prostriedkov ochrany osobnostného práva v doterajšej úprave (§ 13) sa preberá, nakoľko sa v praxi osvedčila a je pre tento druh občianskoprávnej zodpovednosti za ohrozenia a porušenie osobnostného práva typická. Máme na mysli reštitučnú, negatívnu aj satisfakčnú žalobu na ochranu osobnosti, a to v prípade posledne menovanej žaloby tak v podobe imateriálneho zadost'učinenia ako aj v podobe peňažnej satisfakcie. Osnova preberá do svojej normatívnej úpravy viaceré podnetov týkajúcich sa rozlíšenia medzi oprávnenými a neoprávnenými zásahmi z ustálenej judikatúry súdov. Otvorenou však stále zostáva otázka, či právo na peňažnú satisfakciu sa pre budúcu rekodifikáciu bude konštruovať ako právo, ktoré sa začleňuje do okruhu obdobných práv na peňažnú satisfakciu, konkrétne k právu na bolestné a právu na s'ťaženie spoločenského uplatnenia, čo by malo za následok jeho premlčateľnosť. Tým by sa prelomila súčasná judikatúra, ktorá s právom na peňažnú satisfakciu nespája prioritne funkciu reparácie nemajetkových nárokov ale spojitosť s osobnostným právom. Aj preto konštantná judikatúra je toho názoru, že možnosť premlčania vo všetkých prípadoch peňažného zadost'učinenia sa principiálne vylučuje.

Novum ďalej spočíva v tom, že výšku náhrady nemajetkovej ujmy v peniazoch určí súd s prihliadnutím na závažnosť vzniknutej ujmy a na okolnosti hodné osobitného zreteľa, za ktorých došlo k porušeniu osobnostného práva. Týmito okolnosťami – podobne ako v českej úprave sú napr. - úmyselné spôsobenie ujmy, osobitne spôsobenie ujmy s použitím lsti, bezprávna vyhrážka, zneužitie závislosti človeka, násobenie účinkov zásahu jeho uvádzaním na verejnosti, alebo v dôsledku diskriminácie človeka so zreteľom na jeho pohlavie, zdravotný stav, etnický pôvod, vieru alebo iné obdobné závažné dôvody. Do úvahy sa vezme rovnako obava fyzickej osoby zo straty života alebo vážneho poškodenia zdravia, pokiaľ takúto obavu hrozba alebo iná príčina vyvolala.

b) Oprávnenie domáhať sa posmrtnej ochrany osobnosti sa zachováva avšak s tým, že sa rozširuje doterajší okruh aktívne legitimovaných osôb (manžel, deti a ak ich niet tak rodičia) a to na osoby blízke. Súčasný stav vylučujúci blízke osoby z posmrtnej ochrany zužuje možnosť ochrany v niektorých prípadoch (napr. bezdetná osoba, ktorej zomreli rodičia, druh, družka a pod.). Pôjde

o špeciálne oprávnenie (právo sui generis), ktoré sa nebude stotožňovať s vlastným osobnostným právom zomrelej fyzickej osoby. Blízke osoby budú mať len právo použiť právne prostriedky ochrany osobnosti, podľa nášho názoru však blízke osoby nebudú mať právo na náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch.

c) Osnova sa vracia k predchádzajúcej zrušenej úprave (§ 14 OZ), ktorá umožňovala, aby právo na ochranu osobnosti uplatnila tiež právnická osoba (vtedy socialistická organizácia, pozn. autora) v prípade, že zásah smerujúci voči osobnosti sa týka činnosti tohto človeka v právnickej osobe. Súčasne sa počas života človeka bude vyžadovať súhlas dotknutej osoby. Súhlas sa vyžadovať nebude, ak človek o ochranu ktorého pôjde bude mŕtvy alebo nevládný. Právnickej osobe sa tak umožní uplatňovať prostriedky ochrany osobnostného práva pri ochrane oprávnených záujmov svojich zamestnancov za porušenie resp. ohrozovanie ich osobnosti.

d) Novotou oproti súčasnému stavu bude, že pri použití prejavov osobnej povahy (písomnosti osobnej povahy, obrazové snímky, zvukové záznamy) so súhlasom osoby, môže táto osoba súhlas záväzne odvolať. Ustanoví sa zároveň jeho zodpovednosť za škodu, ktorá môže vzniknúť odvolaním súhlasu.

Predmetom ochrany nebudú samotné hmotné substráty, na ktorých sú jednotlivé stránky osobnosti registrované, ale ich osobný imateriálny obsah. Preto sa dôsledne pri týchto osobných právach rozlíši vlastnícke právo k hmotnému substrátu, na ktorom sú registrované na vlastníckom práve nezávislé osobnostné (osobné) práva. Preto vlastnícke právo môže patriť aj inej osobe ako je nositeľ osobného práva registrovaného na hmotnom substráte.

Súhlas sa nebude vyžadovať k vyhotoveniu alebo k použitiu podobizne, obrazového snímku, obrazového a zvukového záznamu (nie však už na písomnosti osobnej povahy) za účelom vedeckým a umeleckým (tzv. zákonná vedecká a umelecká licencia). Pokiaľ pôjde o spravodajskú licenciu, táto sa bude ako doteraz vzťahovať na tlačové spravodajstvo, rozhlasové a televízne spravodajstvo. Ani jedna z vyššie uvedených licencií v sebe nebude zahŕňať zhotovenie či použitie chránených osobnostných hodnôt za účelom reklamy.

e) Rovnako zmenu doterajšieho stavu predstavuje návrh, aby v časti pojednávajúcej ohľadne úpravy dedičského práva, došlo k prechodu nároku na reľutárnu aj imateriálnu satisfakciu na dediča, a to za predpokladu, že bola poručením uplatnená na súde, alebo bola pôvodcom zásahu uznaná. Nepovažujeme totiž za správne ani morálne, že súčasná úprava zvýhodňuje osobu, ktorá sa dopustila neoprávneného zásahu do osobnostného práva tým, že ťaží zo smrti poručeného.

12. Pokiaľ ide o peňažnú náhradu pri ujme na osobnostnom práve, navrhuje sa výslovne zakotviť do kódexu, že ten, komu vznikne povinnosť odčiniť ujmu na osobnostnom práve, chránenom ustanoveniami tohto zákona, bude mať povinnosť nahradiť tak škodu (majetkovú ujmu) ako aj nemajetkovú ujmu. Súčasťou obsahu nemajetkovej ujmy budú nepochybne aj spôsobené duševné útrapy.

Spôsob a rozsah náhrady škody na zdraví človeka upraví kódex tradične v časti pojednávajúcej o náhrade škody, napr. v súvislosti s bolestným, sťažením spoločenského uplatnenia, nákladmi liečenia, strate na zárobku, nákladmi pohrebu či nákladmi

na výživu pozostalých. Ako vidno, slovenský zákonodarca zachováva doterajší prístup k rozoznávaniu jednotlivých nárokov, ktoré prislúchajú subjektu pri zásahoch do osobnostných práv. Zachováva sa najmä právo na náhradu škody na zdraví ako majetkovej ujmy, od ktorého sa odlišuje náhrada nemajetkovej ujmy v peniazoch ako nárok satisfakčnej povahy vyplývajúci z ohrozenia resp. porušenia osobnostných práv.

15. Vyššie uvedený prístup zákonodarcu však nie je dôvodom, aby sa v osobitných právnych predpisoch neuplatnila v úvahách de lege ferenda, resp. judikatúry vyšších súdov širšia úvaha. Mám na mysli napr. riešenie otázok, čo treba rozumieť pod pojmom škoda použitým v zákone č. 381/2001 Z. z. o povinnom zmluvnom poistení zodpovednosti za škody spôsobené prevádzkou motorových vozidiel. V súdnej praxi na Slovensku sa totiž s obtiažami riešia nároky pozostalých, či v konaniach o náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch za zásahy do osobnostných práv – najmä práva na súkromný a rodinný život, spôsobené usmrtením pri dopravnej nehode, je daná pasívna legitímácia príslušných poisťovní poskytujúcich povinné zmluvné poistenie zodpovednosti za škody spôsobené prevádzkou motorových vozidiel. Pri riešení týchto prípadov sa Najvyšší súd SR v rozpore so súdmi nižších stupňov zatiaľ nepriklonil k rozširujúcemu výkladu pojmu škoda, do ktorého nezahŕňa nemajetkovú ujmu v peniazoch žalovanú podľa § 13 OZ. V dôsledku takéhoto prístupu sa medzi právom na náhradu škody v zmysle § 415 a nasl. OZ a právom na náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch podľa § 11 a nasl. OZ v zmysle platnej právnej úpravy uplatňuje v judikatúre Najvyššieho súdu záver, že nemajetkovú ujmu za zásah do osobnostných práv usmrtením blízkej osoby je možné uplatňovať výlučne podľa § 11 a nasl. OZ mimo rámec inštitútu zodpovednosti za škodu a teda poistné krytie podľa zákona č. 381/2001 Z. z. sa nevzťahuje na náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch za zásah do osobnostných práv – práva na súkromný a rodinný život, spôsobené usmrtením blízkej osoby pri dopravnej nehode. Tým je taktiež zodpovedaná aj otázka pasívnej legitímácie príslušnej poisťovne vykonávajúcej povinné zmluvné poistenie.

Uvedený príklad zo súdnej praxe poukazuje hneď na niekoľko disproporcií. V prvom rade ide o disproporciu medzi zákonným úrazovým poistením, t. j. poistením pri pracovných úrazoch, a povinným zmluvným poistením zodpovednosti za škody spôsobené prevádzkou dopravných prostriedkov.

13. Záverom môjho príspevku možno konštatovať, že jedným z hlavných cieľov pripravovanej rekodifikácie - v podmienkach Slovenskej republiky je to osobitne aktuálne – je posilnenie vnútornej súdržnosti súkromného práva a uľahčenie jeho zrozumiteľnosti. Rekodifikácia prináša nielen nový koncepčný rámec základnej občianskoprávnej úpravy, ale vytvára aj úplne nový priestor na jej ďalšie rozšírenie či doplnenie, čím sa naznačuje aj budúci legislatívny vývoj v rámci obsahových limitov jednotlivých inštitútov všeobecného súkromného práva. Naznačené ciele majú podľa môjho názoru všeobecnú platnosť a mutatis mutandis ich možno aplikovať aj na menšie jednotky, t.j. aj na oblasti právnej regulácie, ktoré pokrývajú jednotlivé občianskoprávne inštitúty. V tejto súvislosti je potrebné zdôrazniť, že sociálna tendencia vývoja osobnostného práva

vedie vo všeobecnosti k čoraz rozmanitejšiemu okruhu predmetov jednotlivých čiastkových osobnostných práv, čo je okrem iného objektívne dané aj neraz často protirečivou projekciou výsledkov vedeckého a technického pokroku do sociálnej sféry.

Záverom chcem zdôrazniť, že uvedené názory týkajúce sa niektorých aspektov problematiky úpravy a ochrany osobnostných práv o ktorých v pracovnej skupine a rekodifikačnej komisii uvažujeme nie sú a ani nemôžu byť v súčasnom stave rozpracovania problematiky už definitívnymi závermi. Stále ich totiž možno chápať ako otvorený materiál formujúci sa v odbornej diskusii k danej problematike, teda ako vlastne využiť rekodifikáciu súkromného práva aj v oblasti úpravy osobnostných práv ako systematického celku.

Literature:

knihy:

Cirák, J. – Ficová, S. Občianske právo. Všeobecná časť. 1. Vydanie. Heureka: Šamorín, 2007

právne predpisy Slovenskej republiky:

zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov

zákon č. 509/1991 Zb., ktorým sa

zákon č. 381/2001 Z. z. o povinnom zmluvnom poistení zodpovednosti za škody spôsobené prevádzkou motorových vozidiel v znení neskorších predpisov

právne predpisy Českej republiky:

zákon č. 89/2012 Sb. Občiansky zákoník

iné práve predpisy:

AGBG

Charta základných ľudských práv Európskej únie

Všeobecná deklarácia OSN o ľudských právach z roku 1948

Európsky dohovor o ľudských právach a slobodách (publikovaný pod č. 209/1992 Zb.)

súdne rozhodnutia:

rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci López Ostre versus Španielsko z roku 1993

Guerra a spol. versus Taliansko z roku 1998

rozhodnutie KS v Ostrave sp. zn. 23 C 52/96

iné dokumenty:

Legislatívny zámer kodifikácie súkromného práva – uznesenie vlády SR 13 zo dňa 14. januára 2009

Contact – email

jimmy.cirak@gmail.com

